

Анотація

Тема досвіду: Концентроване навчання української мови на основі укрупнених схем із використанням краєзнавчого матеріалу

Автор досвіду: Купцова Валентина Володимирівна

Адреса досвіду: Миколаївська гімназія № 2, кафедра української мови і літератури

Об'єкт досвіду: процес навчання української мови в умовах 12-річної школи

Роки вивчення: 2007-2008

Актуальність досвіду:

Сучасне українське суспільство гостро потребує реального впровадження української мови як державної у широкий громадський загал, адже державний статус мови передбачає її пріоритетне використання в усіх сферах суспільного життя. Водночас українська мова є запорукою збереження й формування національних цінностей. У зв'язку з цим надзвичайно зростає роль навчальних закладів, зокрема загальноосвітньої середньої школи в підвищенні якості навчання української мови. Проте для вивчення української мови в кожному класі відведено лише 2-3 уроки на тиждень, – виникає невідповідність між обсягом інформації і кількістю відведеного навчального часу, що вимагає від учителя постійного пошуку шляхів інтенсифікації навчання. Запропонована Купцовою В.В. модель дозволяє уникнути протиріччя між необхідністю постійно збільшувати обсяг освітньої інформації й навчальними можливостями учнів; роздрібнення навчального матеріалу; з'єднанні елементів навчання в одне, забезпеченні глибокого й міцного засвоєння знань учнями, поєднанні навчання й виховання.

Мета: розвиток особистісного потенціалу учня, його самоактуалізація шляхом створення орієнтованого освітнього мовного середовища з використанням краєзнавчого матеріалу.

Ідея досвіду: гарантування кожному учневі знання української мови відповідно до Державного стандарту завдяки створенню ефективної моделі навчання української мови на основі поєднання принципу сконцентрованості відбору навчального матеріалу з вивченням його

укрупненими одиницями.

Новизна досвіду: досвід раціоналізаторський, рівень новизни – умовний.

Сутність досвіду:

Запропонована методика, спираючись на технології концентрованого навчання й укрупнення дидактичних одиниць, поєднує принцип сконцентрованості відбору навчального матеріалу з мови з вивченням його укрупненими одиницями. Стратегія такого навчання – розвиток особистісного потенціалу учня, його самоактуалізація.

Перший напрям концентрації – структуризація навчального матеріалу з української мови для виділення найбільш суттєвого, необхідного для формування системи знань. Структурується мовний матеріал за розділами мовознавства – фонетика, орфоепія, граматика (синтаксис), лексикологія, стилістика, морфеміка, словотвір. До кожного розділу складається опорний конспект і на їх основі створюється „Посібник учня з української мови”. Він включає: складені опорні конспекти, орфографічні пам’ятки, теоретико-правописну пам’ятку. У кожній частині посібника введені словнички труднощів, ерудитів, словнички-мінімуми, словнички-ілюстрації, рубрики „Увага!”, „Запам’ятайте”, „Винятки”, теоретичні й ілюстративні схеми мовних розборів, граматичні й стилістичні пам’ятки „Говори правильно”.

Другий напрям концентрації – вибір оптимальних форм і прийомів навчання на кожному етапі уроку на основі використання укрупнених одиниць для формування орфографічної і пунктуаційної грамотності, мовленнєвої культури учня.

На етапі мотивації: методика незакінчених речень, робота з асоціаціями, створення асоціативних рядів, озвучування очікуваних результатів, види мовних розминок, серед яких проводимо лексичні, орфоепічні, орфографічні, граматичні, стилістичні тощо.

На етапі опрацювання навчального матеріалу: робота із символами, ключами, формулювання запитань, самостійне складання опорного конспекту, корегування опорного конспекту, конкурси, турніри мовознавців, пошук інформації, „знайди порушення логіки”, „навчаючи – учусь”, робота з позначками, таблиці, лінгвістичний диктант, використання планів-алгоритмів, робота з таблицями, символами, смисловими ключами, конспектами, наочне представлення, коментоване керування,

кероване дослідження.

На етапі рефлексії: створення асоціативних рядів, різні види диктантів, взаємоперевірка, заповнення аркуша самоконтролю, творчий конспект, творчий диктант, використання коду-аббревіатури, самооцінювання, мовознавчі турніри, метод ланцюжка, „знайди помилку”, робота з пам’ятками, ускладнене списування, „назви орфограму”, завдання на мовне вправляння.

Застосовані форми й прийоми вивчення правописного й граматичного матеріалу значно вивільняють час для формування мовленнєвих умінь учнів і впровадженню комунікативно-діяльнісного підходу до навчання.

Так як однією з основних функцій мови є виховна, адже саме знання державної мови забезпечує сприймання своєрідного національного коду, формує справжнього патріота й громадянина України, зазначені два напрями концентрації поєднуються з третім: використання краєзнавчого матеріалу як важливої частини змістового забезпечення вивчення української мови. Реалізується ця лінія через підбір дібраних вправ і текстів краєзнавчої тематики, яка охоплює такі тематичні напрями: історія рідного краю; ознайомлення з етнографією Миколаївщини; екологічна ситуація; найвидатніші досягнення культури, освіти, науки, спорту.

Результативність досвіду:

1. Рівень навчальних досягнень кожного учня (рівень навченості) протягом останніх трьох років максимально відповідає природнім задаткам, здібностям (рівень навчаємості) (додаток 2). Рівень мотивації учнів до вивчення української мови за той самий період часу – високий і достатній (додаток 3).
2. За результатами зовнішнього незалежного оцінювання випускники 11-их класів Миколаївської гімназії №2 2007 року (98 учнів) показали найвищий результат у Миколаївській області – 9,2 бали за 12-бальною шкалою оцінювання навчальних досягнень учнів; 94% учнів продемонстрували високий і достатній рівень навченості.
3. Учні, які навчалися за даною моделлю, виборюють призові місця на всіх етапах Всеукраїнської олімпіади з української мови та літератури, Міжнародного конкурсу знавців української мови імені П.Яцика, на II і III етапах конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт МАН, є переможцями

міського та обласного конкурсів „Вірю в майбутнє твоє, Україно!”, Ідея соборності України” та інших творчих конкурсах. Серед них стипендіати Кабінету Міністрів, Шевченківські стипендіати. За 8 років учителем Купцовою В.В. підготовлені учні, які посіли 140 місць призерів і переможців предметних олімпіад та конкурсів наукових робіт та творчих конкурсів з української мови й літератури на міському, обласному та всеукраїнському рівнях

4. Під керівництвом Купцової В.В. членами краєзнавчого гуртка здійснено дослідницькі проекти „Пам’ятники міста Миколаєва” (переможець обласного конкурсу) та „Скульптурне обличчя Миколаєва руками майстрів Макушиних” за участю у Всеукраїнській туристсько-краєзнавчій експедиції „Краса і біль України”, які можуть бути використані в урочній і позакласній діяльності в школах Миколаївщини.
5. Створено навчально-методичний комплект на основі використання краєзнавчого матеріалу, до якого увійшли:
 - Посібник гімназиста з української мови.
 - Дидактичний матеріал для уроків української мови на краєзнавчій основі для 5-9 класів.
 - Збірник диктантів на краєзнавчій основі „Степовий наш корабель” для 5-11 класів.
 - Авторська програма „Література рідного краю”.
 - Програма інтелектуально-патріотичного розвитку учнів на основі краєзнавства.
6. Купцова В.В. є переможцем обласного конкурсу «Педагогічний досвід освітян регіону».

Висновки:

Даний ППД має загальнометодичний рівень практичної значущості. Його результати, стійкі й стабільні протягом декількох років, мають практичну значущість при організації навчально-виховного процесу, для методики викладання.

Представлений оригінальний підхід базується на принципах технологій концентрованого навчання й навчання на основі укрупнених схем і, поєднуючи елементи дидакто-, соціоцентричної і діяльнісно-орієнтованої технологій є відмінним від традиційної методики викладання української мови і літератури в 5-11(12) класах. Використання даної моделі дозволяє гарантувати кожному

учневі знання української мови відповідно до Державного стандарту; підвищити мотивацію дітей до засвоєння культурних, теоретичних знань, практичних умінь; досягти позитивних змін у рівні навченості, розвитку творчих навичок, увазі до духовної сфери життя людини, прагненні до освіти, пошукової, творчої, дослідницької діяльності.

Матеріали ППД можуть бути використані при викладанні як у масовій школі, так і в гімназичних, профільних класах.

Умовами використання ППД є: технології інтенсифікації навчання, концентрованого навчання, навчання у співпраці; діяльнісний підхід до організації навчального процесу (уміння учня самостійно здобувати й застосовувати знання); використання представленого навчально-методичного комплексу, наявність у кабінеті комп'ютера, проектора. Крім того для успішного використання необхідні високий рівень професійної культури, досконале володіння вчителем методикою з предмету, загальна ерудиція, знання історії рідного краю; володіння комп'ютером; мотивація педагога на даний вид діяльності; бажання вчителя постійно вчитися самому, прагнення до самовдосконалення й саморозвитку.

Передбачуваний масштаб і форми розповсюдження: через відкриті уроки, виступ на міському методичному об'єднанні вчителів, проблемні семінари, майстер-класи, створення відеофільму й методичного посібника. У масштабах навчальних закладів міста, області.

Інформація про осіб, які узагальнювали ППД:

Лобзіна С.І., завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Миколаївської гімназії №2 (вулиця Адміральська, 24, т.35-22-46, e-mail: g-Nic2@yandex.ru).

Цуркан Л.В., методист Миколаївського науково-методичного центру (проспект Леніна, 166, т. 57 52 44, e-mail: zyrkan@ukr.net).